

ניתוח וסיכום השיר ממערכי השיור לשירת המאה ה-20

כתבו ערך המורה: אלי פררה

את אינך יודעת... / שאול טשרניחובסקי

(סונט X; י' מתוך שירים לאילאיל)

את אינך יודעת, מה מאד יפנית!

מה יקופות רגליך,

מה נפלא הקו

המרמז עד חמדת שוקיך

*עזמה וברך, בגנדרנות ובחן,

בעקבות בת-גלים על גבי תל-חול

שלאחר ה*כרית –

את אינך יודעת, מה מאד יפנית!

את אינך יודעת, מה מאד יפנית!

עיניך שני שקדים

חצובים כרום-ים,

כשבויות סוד-בראשית, וכעדים

למסתרי גזרה בשפת עדי-עד

לך קוראים, ומפתים ומקסמים בצו –

קפאת ולא ענית –

את אינך יודעת, עד מה יפנית!

את אינך יודעת, מה מאד יפנית!

ובאשרי, ברגעים

את כלך שלי

במשובה וסער און-פראים,

את תפוסה ולא תפוסה, ביד ולא ביד,

נכבשה וחפשיה, כניצוץ פליט-אש,

כאפרח קן-*סיס –

את אינך יודעת, עד מה יפנית!

(*עזמה: אומץ, תקיפות, נגזר מהמילה עז)

(*כרית: גלים, מים שוצפים, מלשון כריתה, זרם-מים "שנשברו", משבר-גלים)

(*סיס: סוג של צפור, דומה לסנונית. כנפיה ארוכות וזנבה מחודד)

ברלין, 1925

מחרוזת השירים לאילאיל נכתבה בין השנים 1925 – 1929 במקומות שונים בהם שהה טשרניחובסקי והם יועדו לרחל רוזנשטיין, איתה הוא ניהל רומן מחוץ לנישואין של שניהם.

כמו הסונטה הראשונה מתוך "שירים לאילאיל" יש לקחת בחשבון גם את המוטיבים והנושאים אל הסונטה (X מס' י) "את אינך יודעת". כזכור ב"שירים לאילאיל" יש 11 סונטות, והן נכתבו מהמוטו "לקדימון" של השירים: "שירים לאילאיל".

בבית א' בא תיאור מפורט של יופייה של הנמענת. אותה אהובה שגזרתה מושלמת; על רגליה הזקופות, שוקיה החמודות. אשר מעורב בהם גם עז וגם רוך. ניגודים שמגבירים את המשיכה המינית. הבית כולו רווי במיניות וארוטיקה כאשר הרקע לתיאור יופייה של גוף האהובה הוא בכל מה שקשור לים משבריו והחול שעל חופיו. אולי יש כאן תיאור של התבודדות של זוג אוהבים בפנינת חמד, בבקתה שעל שפת הים והם משתובבים שם בחול, מרוכזים בעצמם ובאהבתם.

זהו שיר לירי (המבטא רגשות אישיים של הדובר) קצר ומאושר בו הדובר מוהל אהבה וחושניות. המשורר פונה בו אל נמענת אישית ומיוחדת אשר יופייה מיוחד כמותה ולכן הוא אינו אומר יפה או יפית אלא מילה חדשה שהמציא לתיאור יופייה: "יִפְיִית". הוא מתפעל מכל גופה ומתאר אבריה – רגליה ושוקיה. היא חזקה ועדינה בו-זמנית, ועל עיקרון זה של ניגודים מושתת כל השיר. היא מדומה לגל המשאיר סימניו על החול.

בבית השני הוא מתאר את עיניה הכחולות השקדיות המזכירות לו בליכסון **רום-ים**. מטפורה די מפתיעה וחריגה. מהו **רום-ים**? היש פסגה לים? אלא אם כן נפרש זאת בהיפוך המשמעות, כלומר תהומות-ים. עיניה עמוקות כתהומות, הן "הפסגה" של הים, ועיניה **פְּשָׁבוֹיֹת סוּד-פְּרָאשִׁית**. שסוד קסמם של אברי גוף האישה, גזרתה השופעת מקדמת דנן, מאז הַבְּרָאָה ולעולמי עד, המסתורין של גוף האישה האהובה היפה-פיה הזאת תמיד תפתה את המסתכל עליה, הגבר האוהב, והוא הדובר מצהיר על נאמנותה: כי רבים ניסו לפתותה אולם היא קפאה ולא נענתה לחיזוריהם ונשארה נאמנה רק לו בלבד.

בבית השלישי הוא מתאר את הניגודים שבה המושכים אותו הוא מוקסם ממנה ואינו משועמם לרגע. יש בבית זה משחקים של כוח ורכות וכך גם באהבתם רוחנית וארוטית יחד וזה סוד עוצמתה. השורות הראשונה והאחרונה בכל בית חוזרות על עצמן ומספר השורות ואורכן זהות וזה יוצר צורת ארגון וסדר חיצוני המנוגד לתוכן הפנימי הסוער – היות והשיר מתאר חווית אהבה סוערת וחסרת מעצורים המשורר ביטא אותה דרך הפסיחות שבין השורות – המשפט אינו נגמר בסוף השורה אלא הוא גולש הלאה.

השיר כולו בנוי משלושה בתים, ובכל פתיחה וסיום של כל בית חוזרת השורה כמעגל סגור: "אֵתְּ אֵינְךָ יוֹדַעַת, עַד מָה יִפְיִית!" הסגירות הזאת יכולה להצביע על קשר הדוק ובלתי חדיר בין הדובר לנמענת. הבית האחרון בשיר מסגיר את סערת-רוחו של הדובר בהיותו שבו בקסמה של האהובה: "בְּמִשׁוֹבָה וְסֵעַר אֹן-פְּרָאִים", הוא מאושר על היותה כולה שלו והם משתובבים באהבתם ברוב און וסער של רגשות ומעשה-אהבה. הסער יכול להיות בשל היותה שלו מצד אחד אך גם היא תפוסה מצד שני, (נשואה למישהו אחר?) אך בו-זמנית משוחררת למענו. היא נכבשת על ידו מצד אחד אך גם חופשייה כאותה צפור סיס וניצוץ של אש.

כל הדימויים שלו כלפיה לקוחים מעולם הים – בחירה זו מעידה על הרצון שלו בתיאור משהו שאינו סטאטי אינו צפוי מראש לחיזוי משהו מסתורי ויפה וכל גל בו הוא חד פעמי – ממש כמו יופייה וכמו חוויית אהבתם.

דרכי העיצוב:

- א. המבנה המעגלי של השיר, ובו שלושה בתים ובכל בית אותה שורה היוצרת מסגרת.
- ב. תיאור החושניות על רקע הים, גליו וחופיו והחול שעל שפתו.
- ג. הניגודים לאורך השיר, היוצרים את המתח והמשיכה ההדדית בינו לבינה.
- ד. ביטויי הנאמנות שלה אליו למרות היותה תפוסה (נשואה למישהו אחר) אל משוחררת למענו.